

**TURLI TA'LIM MUASSASALARIDA UNIVERSAL MASOFAVIY TA'LIM
SHAROITIDA O'QITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYALARI:
MUAMMOLAR, TAJRIBALAR, ISTIQBOLLAR**

Ibrohimova Marhabo Ulug'bek qizi

O'zDJTU XTA 3-2103-guruh talabasi

Ilmiy rahbar: **Shukurova Shohsanam**

O'zDJTU Ingliz tili amaliy fanlar №3 kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada turli xil ta'lim muassasalari o'rtasida masofaviy o'qitish texnologiyasining afzalliklari, istiqbollari va ta'rifi bilan tanishish metodikasi keltirilgan. Bundan tashqari, hujjatda masofaviy o'qitish muammolari va boshlang'ich va o'rta maktablar o'rtasida masofaviy o'qitish holatini yaxshilash uchun masofaviy kurslar va ob'ektlar va modul turlarini yaratishning kontseptual asoslari ko'rib chiqilgan. Masofaviy o'qitish an'anaviy ravishda doimiy ishchilar, harbiy xizmatchilar va norezidentlar yoki uzoq mintaqalardagi sinf ma'ruzalarida qatnasha olmaydigan shaxslar kabi noan'anaviy talabalar uchun ajratilgan. Biroq, masofaviy o'qitish ta'lim dunyosining yaxshi tashkil etilgan qismiga aylandi va tendentsiyalar o'sishni davom ettirishga ishora qilmoqda.

Kalit so'zlar: norezident, internet-resurslari, Maykl Sendel, Youtube, iTunes, Moodle, Stanford, Garvard.

Mustaqillikka erishgach, barcha sohalarda bo'lgani kabi ta'lim tizimida ham jiddiy islohotlar amalga oshirilib, ta'lim sifati yuksala boshlandi. Shu bois, bugungi kunda zamonaviy axborot texnologiyalari va uning moddiy-texnik bazasidan foydalangan holda, ilmiy-texnikaviy taraqqiyot mahsuli bo'lgan internet resurslari va masofaviy ta'lim dasturlarini qo'llagan holda elektron darslik va o'quv qo'llanmalarini yaratish zarur. Shu maqsadda umumta'lim va mutaxassislar

tayyorlash sifatini oshirishda axborot texnologiyalaridan foydalanish, jahon andozalari darajasidagi axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, masofaviy o'qitish - bu telekommunikatsiya texnologiyalari va Internet-resurslaridan foydalangan holda amalga oshiriladigan, bir-biridan uzoq bo'lgan o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi o'zaro ta'limga asoslangan ta'lim turi.[6, 2-bet]

Masofaviy ta'lim afzalliklari. Ijtimoiy tarmoqlar orqali masofaviy ta'limga qo'shilish bu boradagi yangiliklardan birinchilardan bo'lib xabardor bo'lish, o'z natijalarini do'stlar bilan bo'lishish hamda do'stlarining ham yutuqlari bilan tanishish imkonini beradi. Ba'zi tinglovchilar blog yuritish bilan o'z fikrlarini bo'lishib boradilar[1, 145-bet]. Bu esa obunachilar orasida masofaviy ta'limning ommalashuviga hamda boshqa tinglovchilar uchun o'z bilimlarini mustahkamlashga ko'mak beradi. Mashhur xorij universitetlari ham internet orqali o'z masofaviy kurslarini taqdim etadilar. Bunda mazkur kurslarni tugatgan kishilar ushbu OTMning diplomiga ega bo'lmasa-da, professorlar, Nobeliy mukofoti laureatlarining ma'ruzalarini o'rganishlari mumkin bo'ladi. Bunday ta'lim turi an'anaviy ta'limga qaraganda bi necha barobar arzonroq bo'lishini ham ta'kidlab o'tish lozim. Zamonaviy ta'lim tizimi hozirgi davrning barcha deyarli barcha talablariga javob bera olmasligi ko'plab olimlar va mutaxassislar tomonidan tan olinadi. [3, 12-24- bet] Bu vaziyatni io'zgartirishning asosiy usullaridan biri - ta'lim tizimidagi zamonaviy texnologik rivojlanishning eng yangi dasturiy ta'minoti va texnologiyasini keng doirada jalb qilishdir. Bunday vositalardan biri insonlarning ishlab chiqarish va boshqa kundalik ishlardan ajralmagan holda to'liq ta'lim o'rganish imkonini beruvchi raqamli platformalarda ochiq masofaviy ta'lim olish tizimidir (MOOC – ommaviy ochiq onlayn kurslar tizimlari). [4] Bir necha yillar oldin, ya'ni, 2012-yilning kuzida Stenford universiteti professorlari Sebastyan Trun va Piter Norvig onlayn rejimda barchani sun'iy intellekt bo'yicha ma'ruzalar tinglashga taklif qildilar. Darslar faqat onlayn shaklda shakllantirildi. Ma'ruzachilarning maksimal soni 2-3 ming talaba semestr boshida, garchi ular ushbu darslarga borishni rejalashtirgan bo'lsalar ham uning 200 ta

mamlakatdan 160 000 kishi darslarga yozilib bo‘lgan edi. Xuddi shunga o‘xshash masofaviy ta’lim tizimlari yanada murakkab va sifatli bo‘lib borayotganini ta’kidlamalik mumkin emas. Kun sayin yanada ko‘proq tajribali o‘qituvchi va professorlar o‘z ma’ruzalarini boshqalarga ham ochiq tarzda yetkazishni xohlaydilar va ushbu video qo‘llanmalarini Youtube va iTunes qo‘lanmalariga yozib qo‘ymoqdalar. Ularning ba’zilari, masalan, Garvard universitetining siyosiy falsafa professori Maykl Sendel “Adolat” deb atalgan ma’naviyat kursi ijtimoiy tarmoqlarda mashhurligi tufayli eng mashhur odamlardan biri bo‘lib qoldi. Ularning birgalikdagi sa’y-harakatlari dunyoning istalgan joyida yashovchi insonlarning zamonaviy va sifatli ta’lim olishlariga sabab bo‘lishi kuzatilyapti. Bu jarayonlar raqamli iqtisodiyot uchun kadrlar yetishtirishga katta ahamiyat qaratilayotganidan darak beradi.

Bundan tashqari, masofaviy mashg‘ulotlar ba’zi nazariy fanlar uchun juda foydali bo‘lishi mumkin, ammo amaliy metodikada ushbu modullarni to‘liq o‘rganib chiqish qiyinroq bo‘lishi mumkin, masalan, musiqa va boshqa qator fanlarni o‘rganish.

Ta’lim tizimida masofaviy o‘qitish tizimining o‘rni va ahamiyati. Masofaviy ta’limda talaba va o‘qituvchi fazoviy bir-biridan ajralgan holda o‘zaro internet orqali muloqotda bo‘ladi, talaba o‘zi ustida ko‘proq ishlaydi va Internetning boshqa texnologiyalari yordamida o‘qituvchi bilan doimiy muloqotda bo‘ladi. Eng muhimi masofaviy ta’lim joyga, vaqtga bog‘liq emas, talabalarning soni cheklanmagan. Masofaviy o‘qitish davomida talaba mustaqil o‘quv darsliklarni o‘zlashtiradi, nazorat savollariga javob berib boradi. Ta’limning bu turi sirtqi, maxsus sirtqi, malaka oshirish kurslari hamda oilali, yoshi kattalar va ishlaydigan talabalar uchun juda qulay ta’lim tizimi hisoblanadi.

Masofaviy ta’lim tizimi istiqbollari. Ta’lim sohasidan asta-sekin insonning siqib chiqarilishi va ularning o‘rnini sun’iy intellekt egallashi ko‘z o‘ngimizda amalga oshayapti. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda va bizning fikri-ojizimizcha, mamlakatimizdagi ta’lim jarayoniga raqamli innovatsion usullarni tezkorlik bilan va keng miqyosda tatbiq qilishni amalga oshirish uchun zudlik bilan quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim [5, 6- bet]:

1) Turli xil ko‘rinishdagi ta’lim turlarining hosil bo‘lishi ta’lim vazirliklari qoshida malakali professor-o‘qituvchilarni (shu jumladan, nafaqaga chiqqanlarni ham) jalb qilgan holda raqamli interaktiv elektron kitoblar, elektron o‘quv qo‘llanmalari va alohida fanlar bo‘yicha masofaviy ta’lim kurslari tayyorlash zaruriyatiga olib keladi (bu ish hozirgiga o‘xshab tekinga emas, balki professor-o‘qituvchilar bilan shartnomalar tuzish asosida amalga oshiriladi). Bu esa ushbu ishlarni amalga oshirish bo‘yicha respublika ishchi kengashini (tashkilotini yoki kompaniyasini) tashkil qilish vazifasiga olib keladi. Uning zimmasiga respublika miqyosida zamonaviy hamda sifatli raqamli interaktiv elektron kitoblar, raqamli elektron o‘quv qo‘llanmalari va masofaviy ta’lim kurslari tayyorlash (yoki ularni chet tillardan o‘zbek tiliga o‘girish) vazifasi yuklanadi;

2) Bu ishga majburiy tarzda mamlakatda informatsion texnologiyalarning tatbiqi bilan shug‘ullanadigan barcha tashkilotlarni, ta’lim muassasalarini, kompaniyalarni va yetakchi institut hamda universitetlarni jalb qilish;[2, 8-bet]

3) O‘zbekistondagi turli sohalarda o‘rta va oliy ta’lim olishni istagan fuqarolarning ishlab chiqarish va boshqa kundalik yumushlardan ajralmagan holda to‘laqonli ta’lim olishiga imkon beradigan masofaviy ta’lim (distance education) tizimini rivojlangan chet ellarning “distance education – MOOC – massive open online courses” platformalari andozalari asosida tashkil qilish va ularni zudlik bilan ishga tushirish. Bu – birinchidan barcha ta’lim olishni istovchilar uchun teng imkoniyatlar yaratasa, ikkinchidan, ta’lim tizimi uchun sarflanayotgan mablag‘larni ancha kamaytirishga imkon beradi va uchinchidan, yosh yigit-qizlar uchun davlat tomonidan sarf-xarajat talab qilmaydigan juda ko‘p miqdordagi yangi ish joylarini yaratadi;

Shuni aytishim mumkinki, masofaviy ta’lim barcha o‘quvchi yoshlarga ayniqsa talabalarga katta imkoniyatlarni yaratdi. Endi o‘quvchi yoshlar har kuni akademik markazda yoki oliygohlarga shaxsan qatnashi shart emas, lekin yangi texnologiyalar orqali uydan darsni kuzatishlari mumkin. . O‘quv jarayonlari ham butunlay raqamli texnologiyalarga moslashtirilgan va masofaviy ta’lim har tomonlama yangi

qulayliklar yaratmoqda. Masofaviy ta’lim bugungi kunda nafaqat ta’lim muassasalari uchun, balki bugungi globallashuv jarayonida yirik korxonalar va muassasalar uchun ham zarur bo’lib, ularda kadrlar tayyorlash, qayta tayyorlash, ularning bilim va ko’nikmalarini yuqori darajada saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Masofaviy ta’lim bugungi kunda nafaqat ta’lim muassasalari uchun zarur, balki bugungi globallashuv jarayonida yirik korxonalar va muassasalar kadrlar tayyorlash, qayta tayyorlash, bilim va ko’nikmalarni yuqori darajada saqlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Masofaviy ta’limni qo’llash orqali aholining umumiy bilim darajasini va bu bilimlarning sifatini oshirish imkoniyati mavjud. Aholining barcha qatlamlarining ixtiyoriy ta’limga bo’lgan ehtiyojlarini qondirish mumkin bo’ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Abduqodirov A.A., Pardayev A.X. Masofali o’qitish nazariyasi va amaliyoti. – T.: Fan, 2009. 145-b.
2. Ayupov Ravshan Hamdamovich. Masofali ta’lim va uning o’zbekistondagi rivojlanishi. –T: Maqola. 2020 8-b
3. Formaciony Estudios Trening mavzusidan A. A Islomov - T:Fan, 2015. 12-24-b
4. <https://prep.uz/news/umumiy/o-zbekistonda-masofaviy-ta-lim-imkoniyatlari>
5. https://www.researchgate.net/publication/348916562_MASOFAVIY_TA'LIM_TIZIMI
6. <https://enjoybooks.ru/uz/rol-distancionnogo-obucheniya-v-shkole-rol-distancionnogo-obucheniya-v.html>